

De eeuw van Van Oss

Pietje van Oss is altijd bakker geweest, zolang zijn zonen het zich herinneren. Samen met drie andere bakkers voorzag hij de inwoners van Oijen dagelijks van vers brood. Het huis aan de dijk, waar de bakkerij was, en waar zijn moeder en zussen de kruidenierswinkel runden, staat er nog altijd. In 1979 werd de winkel weer deel van het woonhuis, dat ook nu nog steeds bewoond wordt door een Van Oss.

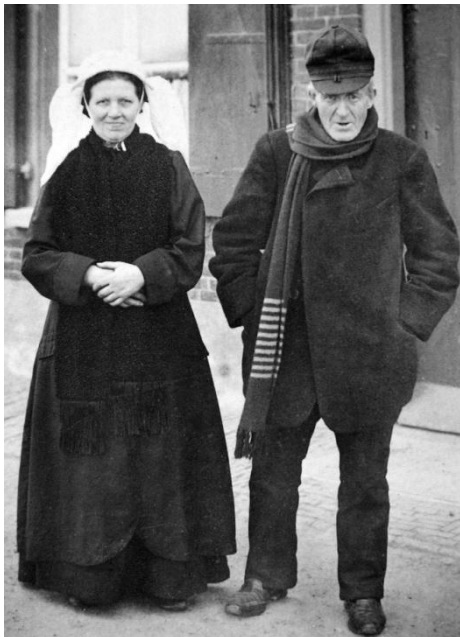

Piet is geboren in het jaar 1900, op de drempel van een eeuw waarin veel nieuwigheden het licht zagen: auto's, computers, gas, elektriciteit en maanreizen, om er enkele te noemen. Piet van Oss maakte het allemaal mee, evenals – helaas – de twee wereldoorlogen die de 20^e eeuw tekenden. Hij ziet het levenslicht op 5 februari van dat jaar. Zijn ouders zijn Petrus van Oss en Hendrika Baggermans, beiden geboren en getogen Oijenaren. Zijn grootvader is Johannes van Oss. Diens naam vonden we in een oude akte van de Oijense notaris Deelen, die in 1871 de nalatenschap van een overleden dame regelde. Een van de te koop aangeboden stukken land werd tot dan toe gepacht door Johannes van Oss. Drieëndertig jaar later zal diens zoon Petrus dit stuk land in eigendom verkrijgen, als onderdeel van een veelomvattende koop, waarin naast bouwland en een boomgaard, ook huizen en schuren met erf voorkomen. De koop wordt beschreven door notaris van der Heijden, die ook nog enige tijd kantoor zal houden in het gebouwtje tussen de beide huizen in. Veel later zal daar de huidige garage gebouwd worden. De oude Johannes van Oss – die uit de akte van 1871 - inmiddels de 90 gepasseerd, is als een pauw zo trots op zijn zoon. Zijn kleinzoon Piet is nog maar net vier jaar en heeft belangrijkere dingen aan zijn hoofd. Piet is graag buiten of bij de beesten en helpt zijn vader al jong met het boerenwerk. Dit is de plek waar hij naar hartenlust kan spelen, of in een later stadium, urenlang kan zitten kijken naar de Maas. Of meehelpen op de veerboot, die door zijn vader en later door zijn grote broer Jan wordt gevaren.

Na Piet worden nog twee zusjes geboren, wat het kindertal op negen brengt: Jan, Bertus, Anna, Hanneke, Dorus, Gerrit, Piet, Marie en Lena. Piet hoort dus bij de kleintjes en is achttien jaar als zijn vader op zeventigjarige leeftijd overlijdt. Niet lang daarna begint zijn moeder een bescheiden winkel, waar aanvankelijk alleen petroleum en zeep en dergelijke worden verkocht. Gaandeweg worden daar steeds meer artikelen aan toegevoegd en groeit de zaak uit tot een goed gesorteerde kruidenierswinkel. Hoe de bakkerij precies ontstaan is, kunnen we niet meer navragen, maar vermoedelijk hebben twee broers het idee opgevat om brood te gaan bakken en is Piet op die manier in het bakkersvak gerold. De beide broers - Dorus en Gerrit - vestigen zich na hun huwelijk als bakker in respectievelijk Veghel en Vierlingsbeek, maar Piet blijft in Oijen en zet daar de bakkerij voort, terwijl zijn zussen Anna en Lena inmiddels samen de winkel runnen. Zijn grote broers Jan en Bertus zijn in hun vaders voetsporen getreden en verdienen de kost als veerman: Bertus in Boxmeer en Jan in Oijen.

En dan is er nog zus Hanneke, die getrouwd is met de smid van Oijen, en jongere zus Marie die als onderwijzeres verbonden is aan de 'RK bijzondere lagere school voor gewoon onderwijs' in Oijen.

Links: Petrus van Oss en Johanna Hendrika Baggermans. Boven: Johanna Hendrika van Oss-Baggermans, zoon Jan, dochter Lena (links) en een kleindochter. Onder links: De kinderen van Oss. Staande vlnr: Jan, Dorus, Piet, Gerrit en Bertus, zittend vlnr: Lena, Anna, Hanneke en Marie. Onder rechts: Zicht op de Oijense dijk in de twintiger jaren van de 20^e eeuw.

Overigens ziet een dag in de bakkerij er in die tijd heel anders uit dan nu. Broodfabrieken in de 21^e eeuw hebben de beschikking over geavanceerde apparatuur waarbij nog maar weinig handwerk komt kijken, maar voor Piet begint de dag als de vogeltjes fluiten en er verder geen ander geluid is dan het ruisen van de wind in de hoge populieren langs de Maas. De oven waarin hij zijn brood bakt wordt nog met de hand gestookt met hetzij turf uit de Achterhoek, hetzij takkenbossen die met paard en wagen uit Mill worden gehaald, want daar zijn veel bossen. In alle vroegte is het opwarmen van de oven dus Piets eerste taak. Dan begint hij aan het deeg en alle andere voorbereidingen. Vanuit de bakkerij heeft hij een prachtig uitzicht op de rivier en op het paadje dat vanachter het huis naar het voetveer loopt. De passagiers van de overkant vinden

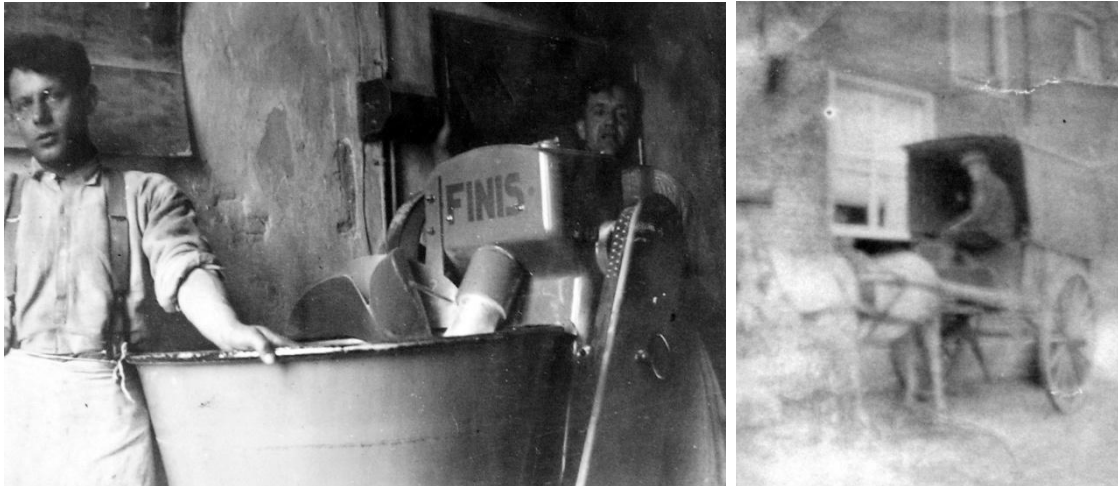
over dit pad hun weg naar de dijk en steken bij wijze van groet hun wijsvinger op, als Piet toevallig hun blik vangt.

Zodra de oven op de juiste temperatuur is gaat de brandstof eruit en kunnen de broden erin. Het gewelf in de bovenkant van de oven is bedekt met een flinke laag zand zodat de oven lang op temperatuur blijft. Boven die laag zand ligt weer een compartiment waarin op lagere temperatuur fruit wordt gedroogd of voor de feestdagen schuimkoekjes worden gebakken. Maar de tijd staat niet stil: hypermodern is de nieuwe oliebrander die je met een zwenkarm in en uit de oven kunt brengen en waarvoor Pulles uit Vlijmen regelmatig met een indrukwekkende vrachtwagen de olie komt brengen. De nieuwe brander bespaart Piet heel wat werk. De dag start op die manier wat gemakkelijker en er is meer tijd voor het deeg en voor de afwerking van de broden.

In de loop van de ochtend wordt al het brood dan naar het broodkamertje gebracht, rechts van de winkel. Het schuifraam dat daar in de zijgevel zit kan ver open zodat de kar die eronder wordt gereden in korte tijd geladen en klaar kan zijn voor vertrek. De winkel is dan al drukbezocht en de beide zussen Anna (links) en Lena staan fris en monter achter de toonbank. De foto is van de vroege vijftiger jaren, want rechts staat Hank van Oss als jongetje van een jaar of tien.

Technisch gezien is de broodroute in betrekkelijk korte tijd te doen, maar bakker zijn is mensenwerk en Piet van Oss is een mensenmens. Hij houdt van zijn dorp en van de mensen die er wonen. Een praatje hier, een kopje koffie daar, een kwinkslag, een luisterend oor bieden, een aai over een kinderbolletje. Het hoort er allemaal bij, evenals het over zijn hart strijken als iemand zijn rekening eens niet op tijd kan betalen. De avond wordt gebruikt om schoon te maken en de voorbereidingen voor de volgende dag te doen. Later wordt ook het deeg maken gemechaniseerd en worden de dagelijkse werkzaamheden verder verlicht. Aanvankelijk wordt met paard en wagen bezorgd, daarna met de transportfiets en weer later komt er een driewieler met een grote bak waarop in mooie letters "Brood en Banket" staat. Weer veel later wordt deze driewieler gemotoriseerd.

Linksboven: Piet bij de inmiddels gemechaniseerde mengkuip in de bakkerij. Rechtsboven: Met paard en wagen onder het raam van het 'broodkamertje' naast de winkel. De foto is van matige kwaliteit maar te belangrijk om weg te laten. Onder: Pietje van Oss zoals iedereen in Oijen hem later kende. De broodmand onder de arm en altijd geurend naar vers brood.

In 1937 trouwt Piet met de Lithse Diel Dousi, een nichtje van de sigarenfabrikant, en betreft hij samen met haar het huis naast de winkel op nummer 57a. Ook dit huis (tegenwoordig met huisnummer 28) staat er nog steeds. Hier worden hun zonen Piet, Johan en Henk geboren. De stamhouder heeft best moeite met de naam van zijn nieuwe broertje. Hij spreekt die steevast uit als 'Hank!' Vandaar dat iedereen in Oijen tegenwoordig Hank van Oss kent en bij de naam Johan van Oss de wenkbrouwen optrekt: dié kennen ze niet.

27 januari 1937 Piet van Oss & Diel Dousi

vlnr: hun zonen Hank, Henk, Piet

Hoewel Piet bakker in hart en nieren is, helpt hij vaak op het voetveer van zijn broer Jan, die dagelijks enkele malen tussen Oijen en Maasbommel vaart. Zeker in de wintermaanden als de stroming sterker is, trekken Jan en Piet samen de veerboot een paar honderd meter stroomopwaarts om vervolgens, met zijn tweeën roeiend, nog maar net op de juiste plek aan de overkant uit te komen. Griezellig detail is dan de mannen geen van beiden kunnen zwemmen, maar het móet, vinden ze. Enerzijds omdat zijzelf de kost moeten verdienen en anderzijds omdat hun passagiers geen enkele andere manier hebben om aan deze kant van de Maas te komen om naar hun werk te gaan bij de fabrieken in Oss. Elke dag te voet een uur heen en 's avonds een uur terug. Diel, die maar al te goed de grillen van de Maas kent, klimt 's avonds weleens op het kolenhok achter het huis om te kijken of ze haar Piet en zijn broer Jan al kan zien en is pas opgelucht als de mannen weer veilig aan wal staan. Als het weer gunstig is, is de overtocht dan weer een fluitje van een cent. Er wordt veel 'gebuurt' in de boot 's ochtends en Jan en Piet zijn goed op de hoogte van het wel en wee van de mensen in Maasbommel. Bij hoog water of "als de Beers loopt" wordt er niet overgevaaren en moeten de mensen uit Maasbommel noodgedwongen thuis blijven. Als het water extreem hoog staat wordt er in Oijen zelfs brood bezorgd met de roeiboot. Piet maakte het in 1929 voor 't laatst mee dat het nodig was, maar het water bepaalt in de herfst en wintermaanden wel het leven van alledag. Soms ook ligt de Maas nagenoeg dichtgevroren en kan Piet vanuit zijn bed het ijs horen kruien.

Toch brengt de winter ook vermaak, er zijn een paar mooie foto's bewaard gebleven van Piet en Diel die in hun 'jonge tijd' aan ijsdansen doen. Vermoedelijk zijn ze lid van een vereniging te oordelen naar de kleding van de dames. Wie het weet mag het zeggen. We hopen dat er nog mensen zijn die hier iets meer over kunnen vertellen.

Links: Het voetveer in bedrijf op een mooie zomerdag. De fietsen op de punt van de boot, de passagiers achterin. Op de rug gezien: veerman Jan van Oss.

Onder: Het voetveer op een zondagmiddag. Met familieleden "een eindje de Maas op". Van achteren naar voren en van links naar rechts: Gerrit van Oss en echtgenote Klaar, Anna van Oss, Piet van Oss en echtgenote Diel, Jan van Oss en Dorus van Oss, beiden met hoed. De kinderen zijn neefjes en nichtjes van Piet van Oss.

's Avonds verzamelen de passagiers zich in de bakkerij aan de achterkant van het huis, waar soms koffie wordt gedronken of iets te roken wordt opgestoken. Veerman Jan, die tussendoor ook boodschappen aan huis heeft bezorgd voor zijn zussen, wacht dan tot de laatste passagier gearriveerd is. De klompen van de mannen blijven buiten staan, netjes in een rij langs de muur. Als broer Dorus op een zomeravond al die klompen ziet staan kan hij de verleiding niet weerstaan en giet hij in elke klomp een beetje water. Vervolgens draaft hij vanaf de dijk naar de achterdeur, en schreeuwt buiten adem dat er aan de overkant in Maasbommel een grote brand is. De mannen weten niet hoe snel ze buiten moeten komen. Pas al ze met natte voeten in hun klompen staan, weten ze dat ze bij de neus zijn genomen.

De bakkerij is vaker trefpunt van gezelligheid. Een traditie van de broers en zussen Van Oss is dat er met Oijense kermis in de bakkerij een kaartje wordt gelegd. In alle vroegte arriveert de één na de ander dan in het ouderlijk huis en nog voordat de koffie is geschonken liggen de kaarten op tafel en wordt er gekaart. Op de foto zien we Marie, de onderwijzeres, die een pijpje opgestoken heeft en quasi ongeduldig wacht op de komst van de rest. Marie is zelf een verdienstelijk fotografe en heeft er aardigheid in om haar foto's ook zelf te ontwikkelen. Het is mede dankzij deze Marie dat er zulke mooie foto's van vroeger bewaard zijn gebleven.

Pietje van Oss is niet de enige bakker in Oijen. Zo zijn daar ook de bakkers Klaas van Hoorn, Frits van Mook en Jan van de Ven. Ze bakken allemaal grote broden voor grote huishoudens en hebben elk hun eigen broodroute. Natuurlijk bepalen de mensen zelf van wie ze hun brood kopen. De nonnen van St. Jozef doen het heel democratisch en laten elke bakker bij toerbeurt een maand lang brood leveren. Zo komt elke bakker een keer aan de beurt en is de klandizie eerlijk verdeeld, vinden ze.

In 1961 krijgt Piet van Oss zodanig last van zijn rug dat de dokter hem nog langer verbiedt om te tillen of zwaar werk te verrichten. Gelukkig is zoon Hank in zijn voetsporen getreden en enige jaren geleden geslaagd voor de bakkersopleiding in Nijmegen. Hij is een verdienstelijk bakker getuige zijn vaders goedkeurende blikken op de examen-stukken tijdens de open dag.

Hank – die in 1961 nog onder de wapenen is - krijgt toestemming om de krijgsmacht een paar maanden vóór het einde van zijn dienstplicht te verlaten en neemt het zware werk van zijn vader over. Als Lena, de jongste winkelierster, ziek wordt en in augustus van dat jaar onverwacht overlijdt, besluit Piet samen met zijn zoon de winkel voort te zetten. De ongehuwde broer en zussen Van Oss verruilen het winkelhuis voor de woning van Piet. En het gezin van Piet en Diel verhuist naar het winkelhuis. Het brood in de winkel wordt voortaan betrokken van Roggi uit Cuijk en in de loop van de jaren wordt aangesloten bij de Centra

organisatie van grossier Schuitema. Al met al een prettige periode, zeker als Hank in 1967 trouwt en samen met zijn echtgenote Wil de winkel runt. De voormalige bakkerij wordt bij het woongedeelte getrokken, dat daarmee ook groot genoeg is voor hun toekomstige kinderen.

Piet blijft actief in het bezorgen van de boodschappen. Het Dafje, waarmee hij 20 km per uur mag rijden, brengt hem overal heen en als hij klaar is met zijn ronde, is hij weer helemaal op de hoogte van het wel en wee van de klanten. Net zoals de tantes dat deden, maken Hank en Wil mooie etalages en uitstallingen, waarmee ze één keer zelfs een officiële wedstrijd van Heineken winnen.

Hank en Wil van Oss (midden) met bloemen en hun prijs. Uiterst links de vertegenwoordiger van Heineken. De beide heren op de achtergrond zijn van de Centra organisatie.

Hoewel het hard werken is, kunnen ze in deze periode nog goed de kost verdienen. Dat wordt anders als de moordende strijd om de consument in de jaren zeventig beslist wordt in het voordeel van de grootwinkelbedrijven. Door slimme marketingtechnieken bepalen grossiers en fabrikanten bovendien de vraag van de consument, waardoor er van echte zelfstandigheid ook steeds minder sprake is. Nu het economisch steeds beter gaat in Nederland, beschikken steeds meer mensen over een auto en dat stelt hen in staat om boodschappen voor een hele week in huis te halen, wat dan uiteraard weer gebeurt bij de grote supermarkten. Daar valt niet tegen te concurreren en Hank en Wil kunnen hun klanten eigenlijk geen ongelijk geven. Ze fungeren nog even als ‘winkel voor de vergeet-boodschappen’: een panty, een pakje sigaretten (“even opschrijven alsjeblieft”) maar na een strenge winteravond boodschappenboekjes ophalen, met de schop achterin de bestelwagen, zodat ze zichzelf kan uitgraven als ze vast mocht komen te zitten in de sneeuw, verzucht Wil bij thuiskomst dat dit geen haalbare kaart meer is. Die avond valt de beslissing om te stoppen met de winkel. Piet van Oss vindt dat ze groot gelijk hebben.

Hank van Oss in juni 2009 met het zinken Centra-logo dat bewaard bleef.

Hank vindt zonder al te veel moeite een baan als portier in het Osse ziekenhuis waarmee hij – net als zijn vader een mensenmens – de hele dag omringd is door veel mensen. Drie maanden later is er voldoende zekerheid omtrent zijn aanstelling, en wordt de winkel definitief gesloten vanaf 1 april 1979. Als hun koperen bruiloft in zicht komt wordt die gevierd in de ruimtes die vroeger tot de winkel behoorden. Na het feest wordt de winkel weer in gebruik genomen als woonruimte, net zoals dat het geval was voordat Drika Van Oss-Baggermans er ruim zestig jaar geleden haar winkeltje begon.

Enkele kinderen Van Oss aan de achterkant van het huis begin twintiger jaren van de 20^e eeuw. Links van hen het bankje achter de bakkerij, rechts ligt het paadje naar het voetveer. Vlnr: Lena, Dorus en Marie van Oss, een vertegenwoordiger in stoffen – voor zover Hank en Wil het zich kunnen herinneren de heer Zilverenberg uit Oss -, Gerrit, Piet en Jan van Oss.

Op bovenstaande foto is Piet van Oss begin twintig. Hij maakte bijna een hele eeuw mee, voor een groot gedeelte samen met zijn echtgenote Diel, die in Januari 1987 overleed. Piet overleed op 4 juni 1994 na een arbeidzaam leven in *zijn* Oijen en na een plezierige oude dag bij zijn zoon Hank en schoondochter Wil. Piet van Oss was wat je noemt ‘unne contente mens’.

En Hank en Wil? Die hebben het nog steeds druk. Na de oudjes in beider families liefdevol verzorgd te hebben, zorgen ze nu even liefdevol en met regelmaat voor hun kleinkinderen. Bovendien zijn ze als rasechte Oijenaren nauw betrokken bij het verenigingsleven in het dorp. Ze blijven tenslotte ‘mensenmensen’.